

กองทุนสวัสดิการภาคประชาชน “อัครเมืองน่าน” ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

กว่าทศวรรษบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ของ “อัครเมืองน่าน” ที่ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนถึง ณ. วันนี้ ด้วยพลังของคนที่มีใจรักบ้านเกิด ช่วยกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ “เมืองน่าน... นั้นน่าอยู่ คู่กับป่าเขา ลำเนาไพร และสายน้ำ” มุคนิธิอัครเมืองน่านได้ไม่ทำเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมสัมพันธ์ถึงการดูแลคน ชุมชน และสังคมท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข จึงเป็นที่มาของการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นขึ้นอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน โดยคำนึงถึงเรื่อง การให้ เป็นหลัก ต้องการที่จะช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก และทุกคนให้มีความมั่นคงในชีวิต

แท้จริงแล้วเรื่องสวัสดิการชุมชนนั้นฝังอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวบ้านมานาน คือ ระบบเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่น แบ่งข้าวปลาอาหารกันกิน ช่วยกันลงแรงทำนาทำไร่ การทำบุญบริจาคแก่คนทุกข์ยาก มีวัดเป็นโรงเรียนสอนศีลธรรมจรรยาควบคู่กับความรู้ให้เด็กคนที่ไม่มีข้าวกิน ไม่มีที่อยู่อาศัยก็ไปพึ่งวัด เป็นต้น จนมาในยุคของ “กองทุนหน้าหมู” ก่อนปี พ.ศ. 2504 ชาวบ้านมีการรวมกลุ่ม ร่วมกันทำกิจกรรมงานบุญ หรืองานสาธารณประโยชน์ ที่ชัดเจนมากขึ้น อย่างเช่น กองทุนฌาปนกิจศพ สมาชิกทุกบ้านต้องระดมทุนช่วยกันบริจาคทั้งในรูปแบบเงิน ไม้พิน ข้าวสาร และแรงงาน ซึ่งยังทำกันมาถึงปัจจุบัน ดังเช่นที่ตำบลเมืองจั่ง กิ่ง อ. ภูเพียง ยังคงเผาศพด้วยไม้พินที่สุสานในป่าช้ากันอยู่ และในหลายแห่งได้พัฒนารูปแบบกองทุนฌาปนกิจศพขึ้นมาช่วยเหลือในเรื่องเงินทองมากขึ้น อันเป็นฐานที่นำไปสู่การจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ ให้ครบทั้งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย กับทุกคนทุกกลุ่มวัย

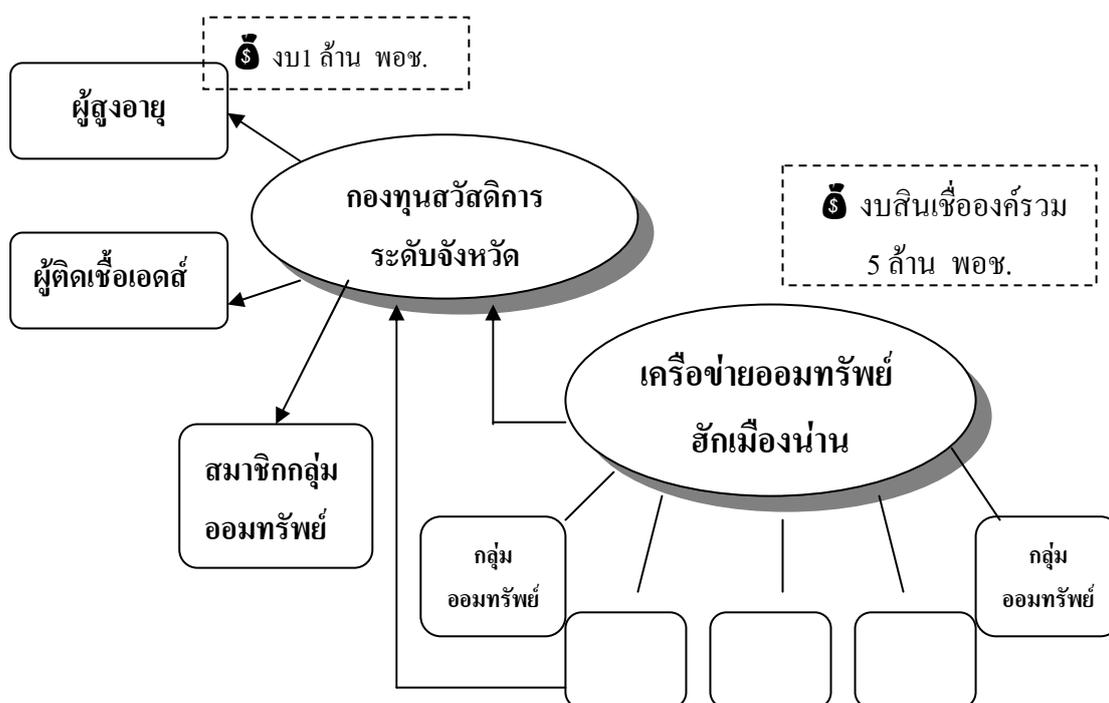
นอกจากนี้ยังกิจกรรมทอดผ้าป่านำเงินไปช่วยเหลือเรื่องต่างๆ ที่ทำกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ชมรมผู้สูงอายุของ อ.น่านน้อย ได้จัดทอดผ้าป่านำเงินไปทำวิทยุชุมชน มีกองทุนหนุ่มสาว หรือ “กลุ่มเสี้ยว” เกิดขึ้นดังเช่นที่มีอยู่ในตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่ง อ.ภูเพียง ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป ในยุคต่อๆ มา มีกองทุนต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชน ที่แตกคอกออกผลนำมาจัดสวัสดิการชุมชนที่ชัดเจนขึ้น แต่ละกลุ่มชุมชนก็จัดสวัสดิการที่แตกต่างกันไปในปี พ.ศ. 2544 เครือข่ายออมทรัพย์อัครเมืองน่าน จึงได้ริเริ่มและผลักดันให้เกิด “กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนระดับจังหวัด” ขึ้นมา ภายใต้แนวคิด 3 ประการ คือ

แนวคิดที่ 1 ผู้นำขบวนองค์กรชุมชนได้ตระหนักถึงการสร้างระบบการดูแล การเอื้ออาทรเกื้อกูลกัน และให้กำลังใจกันอย่างต่อเนื่อง เพราะที่ผ่านมามากครั้งที่สมาชิกในชุมชนมีปัญหาเดือดร้อน ผู้นำมักจะถูกคาดหวังเป็นคนแรก และต้องช่วยแก้ไขปัญหานั้นๆ ไปก่อน โดยให้

แนวคิดที่ 2 ศักยภาพและทุนเดิมที่สังคมน่านมีอยู่ 10 กว่าปีของการทำงานภายใต้มูลนิธิอีกเมืองน่าน ภาคประชาชนสามารถรวมตัวกันสร้างเครือข่ายทางสังคมขึ้นมาเพื่อปกป้องและดูแลทรัพยากรในท้องถิ่น จนส่งผลให้เกิดสวัสดิการสังคมขึ้นมาเป็นรูปธรรม ถึง 855 กลุ่ม/องค์กร เกิดโครงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในจังหวัด

แนวคิดที่ 3 การได้มีโอกาสไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มแกนนำ/พื้นที่ต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชน เช่นที่ จ.ตราด จึงเป็นการจุดประกายความคิดในการจัดสวัสดิการชุมชน

จากเครือข่ายออมทรัพย์...สู่การจัดสวัสดิการระดับจังหวัด

เงินทุนสนับสนุน

- มูลนิธิอีกเมืองน่าน 10,000 บาท
- คช.ออมทรัพย์อีกเมืองน่าน 25,000 บาท
- คช.ออมทรัพย์อีกน่านน้อย 25,000 บาท
- คช. ออมทรัพย์น้ำเกี๊ยน 25,000 บาท
- ชมรมผู้สูงอายุ(เงินล้าน) 6,000 บาท

หมายเหตุ

- คช.ออมทรัพย์ ให้ 1 % ของเงินกู้สินเชื่อ = 25,000
- ชมรมผู้สูงอายุ(เงินล้าน) 300 คน x 20 บาทต่อปี = 6,000

ฐานกลุ่มออมทรัพย์ 58 หมู่บ้าน

จัดสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย

ทุกกลุ่มทุกวัย

เช่น ต.น้ำเกี๊ยน , ต.เมืองจั่ง , อ.น่านน้อย

“เครือข่ายออมทรัพย์ฮักเมืองน่าน” มีสมาชิกที่มาจากกลุ่ม/เครือข่ายออมทรัพย์ 58 หมู่บ้านของตำบลต่างๆ มีกิจกรรมการปล่อยเงินกู้รายกลุ่มให้กับกลุ่มที่เป็นสมาชิก โดยใช้เงินกองทุนจากโครงการสินเชื่อจรรวม 5 ล้านบาท แต่ไม่มีการออมเงินมาไว้ที่ระดับจังหวัดนี้ หากกลุ่มใดต้องการใช้เงิน ทางเครือข่ายฯ จะช่วยประสานให้กลุ่มที่เข้มแข็ง ช่วยเหลือให้ยืมเงินกับกลุ่มที่อ่อนแอกว่า หากเครือข่ายฯ มีความจำเป็น หรือมีกิจกรรมที่ต้องใช้เงิน ก็จะให้กลุ่มต่างๆ ช่วยกันระดมทุนขึ้นมารวมกัน บทบาทหลักของเครือข่ายฯ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เช่น ฝึกหัดการทำระบบบัญชี การบริหารจัดการกลุ่ม และพัฒนาแกนนำชุมชน ให้แต่ละกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ต่อมาทางเครือข่ายฯ จึงมีความคิดที่จะจัดสวัสดิการชุมชนระดับจังหวัด ดังที่กล่าวไปข้างต้น ซึ่งสมาชิกที่เป็นกลุ่ม/เครือข่ายออมทรัพย์จากหลายพื้นที่ได้มีการจัดสวัสดิการชุมชนเกิดแก่ เจ็บ ตาย ให้กับสมาชิก และทุกคนในชุมชนอยู่แล้ว ดังที่จะยกตัวอย่าง เครือข่ายออมทรัพย์น้ำเกียนต่อไป ดังนั้น **“กองทุนสวัสดิการภาคประชาชน ระดับจังหวัด”** ที่เกิดขึ้นในช่วงปีแรก จนถึงปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นไปยังกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นกลุ่มเป้าหมายแรกนั้นก็คือ ผู้สูงอายุ และผู้ติดเชื้อเอชไอวี รวมถึงสมาชิกจากกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ที่สมัครเข้าร่วมสวัสดิการระดับจังหวัดนี้ด้วย รวมแล้วมีสมาชิกทั้งหมด 21,773 คน แบ่งเป็น

- สมาชิกผู้สูงอายุ 12,830 คน
- สมาชิกจากกลุ่มออมทรัพย์ 8,763 คน
- สมาชิกผู้ติดเชื้อเอชไอวี 180 คน

สมาชิกผู้สูงอายุมาจากเครือข่ายผู้สูงอายุเงินล้าน 300 คน และสมัครมาจากพื้นที่ต่างๆ ทั้ง 16 อำเภอ ผ่านชมรมผู้สูงอายุของโรงพยาบาล และชมรมที่รวมกลุ่มกันเอง ส่วนสมาชิกผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจาก 12 กลุ่มย่อย สมาชิกต้องจ่ายสมทบทุนคนละ 20 บาทต่อปี รวมเป็นเงินทุน 435,460 บาท นอกจากนี้ยังมีการสมทบจากเครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายออมทรัพย์ฮักเมืองน่าน ,เครือข่ายออมทรัพย์ฮักน่านน้อย ,เครือข่ายผู้สูงอายุ ,มูลนิธิฮักเมืองน่าน และการบริจาคจากภายนอก สวัสดิการชุมชนที่ได้รับคือ ค่าเบี้ยผู้ใช้คนละ 400 บาทต่อปี โดยต้องมีหลักฐานใบเสร็จจากโรงพยาบาล และใน 2 ปีหลังได้เพิ่มสวัสดิการฌาปนกิจศพขึ้นมาจ่ายศพละ 500 บาท โดยคณะกรรมการของแต่ละอำเภอ จะเป็นผู้ประสานกับกองทุน ตั้งอยู่ที่มูลนิธิฮักเมืองน่าน จัดการเรื่องเงินสวัสดิการให้กับสมาชิกแทน และมีตัวแทนหน่วยงานภาคี เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เข้าร่วมบริหารจัดการกองทุนด้วย

ในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ผลที่เกิดขึ้นคือ มีสมาชิก และผู้ใช้สวัสดิการไปแล้ว มากเกินกว่าที่คาดการณ์เอาไว้ เนื่องจากในช่วงแรกแกนนำคิดกันว่า น่าจะมีสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมจำนวน

จากที่มีผู้ใช้สวัสดิการจำนวนมาก ในขณะที่เงินทุนไม่มากนัก มีกลุ่มองค์กรสมทบมาน้อย ไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าไว้ ประกอบกับการนำเงินกองทุนไปฝากธนาคารซึ่งได้ดอกเบี้ยน้อยลง ทำให้กองทุนเกิดภาวะติดลบทางบัญชีอย่างเห็นได้ชัดในปีที่ 3 ยกตัวอย่าง ตารางรายรับรายจ่ายในช่วง เดือน เม.ย. 2547- เม.ย. 2548 เป็นดังนี้

สมาชิก (ราย)	เงินสมทบ 20 บาท/ปี	ผู้รับประโยชน์ (ราย)/การจ่ายสวัสดิการ (บาท)			
		คนป่วย	ค่าเยี่ยมไข้	เสียชีวิต	ค่าฌาปนกิจศพ
28,868	577,360	2,699	1,079,600	144	72,000
รวมแล้ว (ติดลบ) - 544,240 บาท					

เมื่อเกิดวิกฤตินี้ขึ้น คงไม่ใช่การมองหนทางแก้ปัญหาที่จุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น เช่น การไม่รับสมัครผู้สูงอายุที่เป็นโรคเจ็บป่วย หรือระดมเงินบริจาค หรือขอสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะมีวันที่เงินหมดอีกเช่นกัน แต่จะ **“ทำอย่างไรให้ สมาชิกอยู่...และกองทุนก็อยู่ได้อย่างยั่งยืนเช่นกัน”** โดยการมองปัญหาและหาทางออกอย่างรอบด้าน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องมาระดมพลังช่วยกันเปลี่ยนวิกฤติ ให้เป็นโอกาส ในการทำงานแบบมีส่วนร่วม และบูรณาการร่วมกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งทุกอำเภอ ทุกพื้นที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้ดี มีพื้นที่ต้นแบบ อย่างเช่น “กลุ่มฮักน่าน้อย, ตำบลน้ำเกีฮน, อ.นาหมื่น ,อ.ทุ่งหลวง ฯลฯ น่าที่จะได้เอาประสบการณ์ องค์ความรู้ ของแต่ละแห่งมาช่วยกันสร้างกองทุนสวัสดิการชุมชน ระดับจังหวัด ให้เกิดความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นบทเรียนของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ระดับจังหวัด ที่มุ่งเน้นการให้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่ได้คำนึงถึงความคุ้มทุนในการบริหารจัดการ สมาชิกจ่าย 20 บาท แต่ได้สวัสดิการ 400 บาท นับเป็น 20 เท่า ถือว่าไม่คุ้มทุน และมีความเสี่ยง นอกจากนี้การระดมทุนสนับสนุนในรูปของการบริจาค่นั้นย่อมไม่มีความแน่นอน แต่จุดเด่นของกองทุนนั้นก็ คือ การรวมสมาชิกได้จำนวนมากที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมสวัสดิการชุมชน อันเป็นฐานงานมวลชน และการค้นพบปัญหาเรื่องสุขภาพ ผู้สูงอายุ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนจำนวนมากที่ควรได้รับ

“กินอิม นอนอุ่น ฝืนดี” สวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จากรากฐานการบริหารจัดการที่ดีของชุมชน

ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอ. ภูเพียง เป็นหนึ่งในสมาชิก “ฮักเมืองน่าน” ที่มีการจัดการตนเอง โดยบูรณาการทุกเรื่องที่สัมพันธ์กับชีวิตคน และชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน พัฒนาการของน้ำเกี๋ยนได้เติบโต และขยายกิ่งก้านสาขาไปเชื่อมร้อยกับพันธมิตรภาคีในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่นได้อย่างไม่รู้จบ ช่วงแรกๆที่รู้จักน้ำเกี๋ยน จะได้ยินคำว่า “กินอิม นอนอุ่น ฝืนดี” ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ของตำบลภายใต้กระบวนการ บวรศ. คือบ้าน วัด โรงเรียน และสถานีนอนามัย มาร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน และจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทำให้ชาวบ้านน้ำเกี๋ยนทำงานพัฒนาบนฐานข้อมูลชุมชน รู้ศักยภาพตนเอง ที่จะร่วมกันไปให้ถึงเป้าที่วางไว้ตามวิสัยทัศน์

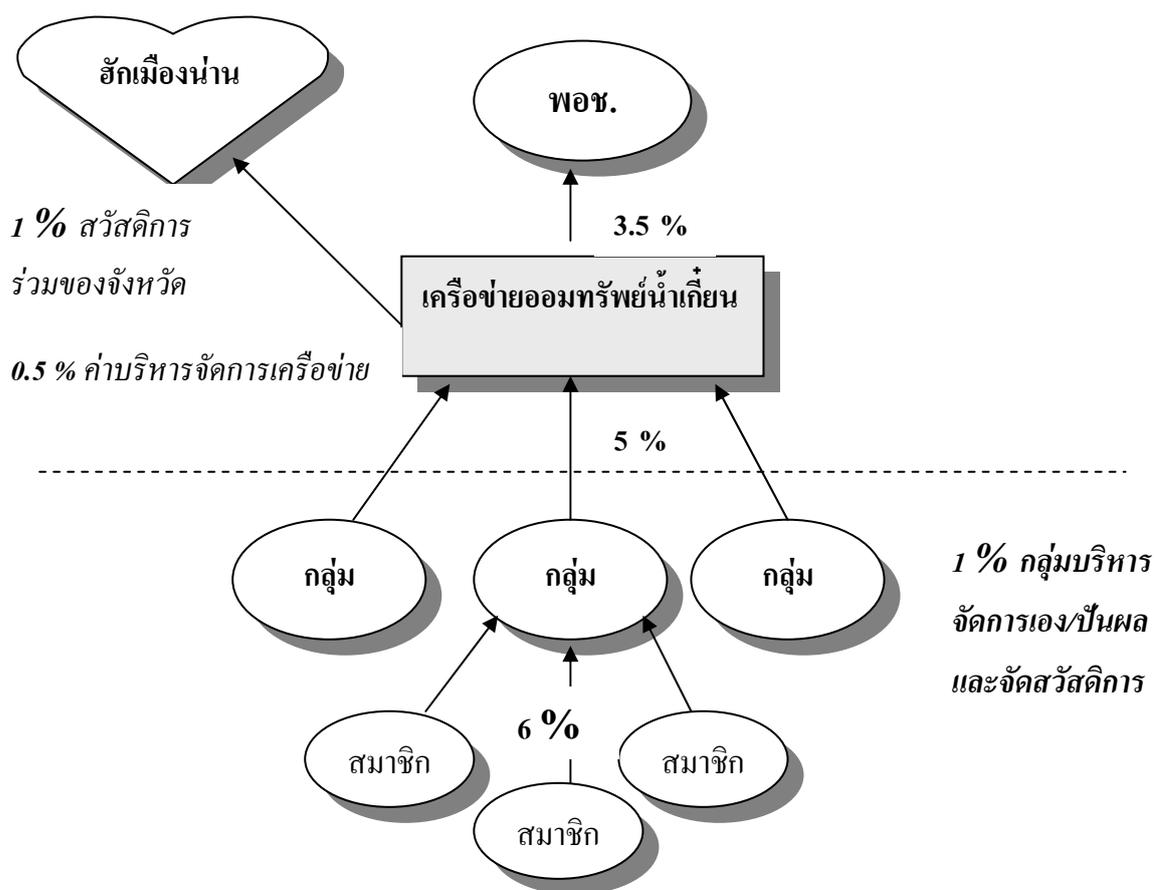
กินอิม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียง พึ่งพาตนเองได้

นอนอุ่น หมายถึง มีสุขภาพดีด้วยการสร้างสุขภาพ มีการพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพ

ฝืนดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหาเสาพิศอก ไม่มีหนี้สิน

ซึ่งทั้งหมดก็เป็นเรื่องของกรมสวัสดิการชุมชน เพื่อความมั่นคงในชีวิตนั่นเอง ในวิถีชีวิตชาวบ้านน้ำเกี๋ยนนั้นมีสวัสดิการมาตั้งแต่ดั้งเดิม เช่น สวัสดิการหน้าหมู่บ้าน หรือ สวัสดิการสาธารณะ เช่น บ้านของใครถูกไฟไหม้ หรืออายุทำลาย ก็จะไปช่วยกันเอาไม้ หน้ำคา ตอก มาสร้างบ้าน หรือมีการออมข้าวปลาอาหารและเงินทองไว้ช่วยเหลือคนยากไร้ ผู้สูงอายุ และเด็กกำพร้า นอกจากนี้ยังมีกองทุนฌาปนกิจศพ เป็นกองทุนที่ทำกันมายาวนาน และเข้มแข็งที่สุด และสวัสดิการอื่นๆอีกมากมายในยุคต่อๆมา

จนมาถึงในปัจจุบันมีการออมเงินในรูปแบบกองทุนที่ชัดเจนขึ้น ก็ยังคิดถึงเรื่องสวัสดิการชุมชน เครือข่ายออมทรัพย์ตำบลน้ำเกี๋ยนได้ใช้เงินเชื่อองค์กรรวม 10 ล้านบาท โดยการสนับสนุนของพอช. ดำเนินการมาแล้ว 2 ปี สามารถบริหารจัดการตนเองได้ดี ทำให้สมาชิกมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ ทุกคนสามารถชำระหนี้คืนได้ตรงตามกำหนด มีเงินออม และมีผลกำไร สามารถแตกดอกออกผลไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนที่ชัดเจน เห็นรูปธรรม จึงเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่เห็นพัฒนาการของน้ำเกี๋ยนเติบโตไปอีกขั้นหนึ่ง และเป็นที่มาของแนวคิดที่ต้องการจะทำกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ให้เป็นจริงขึ้นมา จึงจะขอกล่าวถึงประสบการณ์การบริหารจัดการสินเชื่อ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน อีกนัยยะหนึ่ง ก็คือ การมีสวัสดิการชุมชนในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น ดังนี้

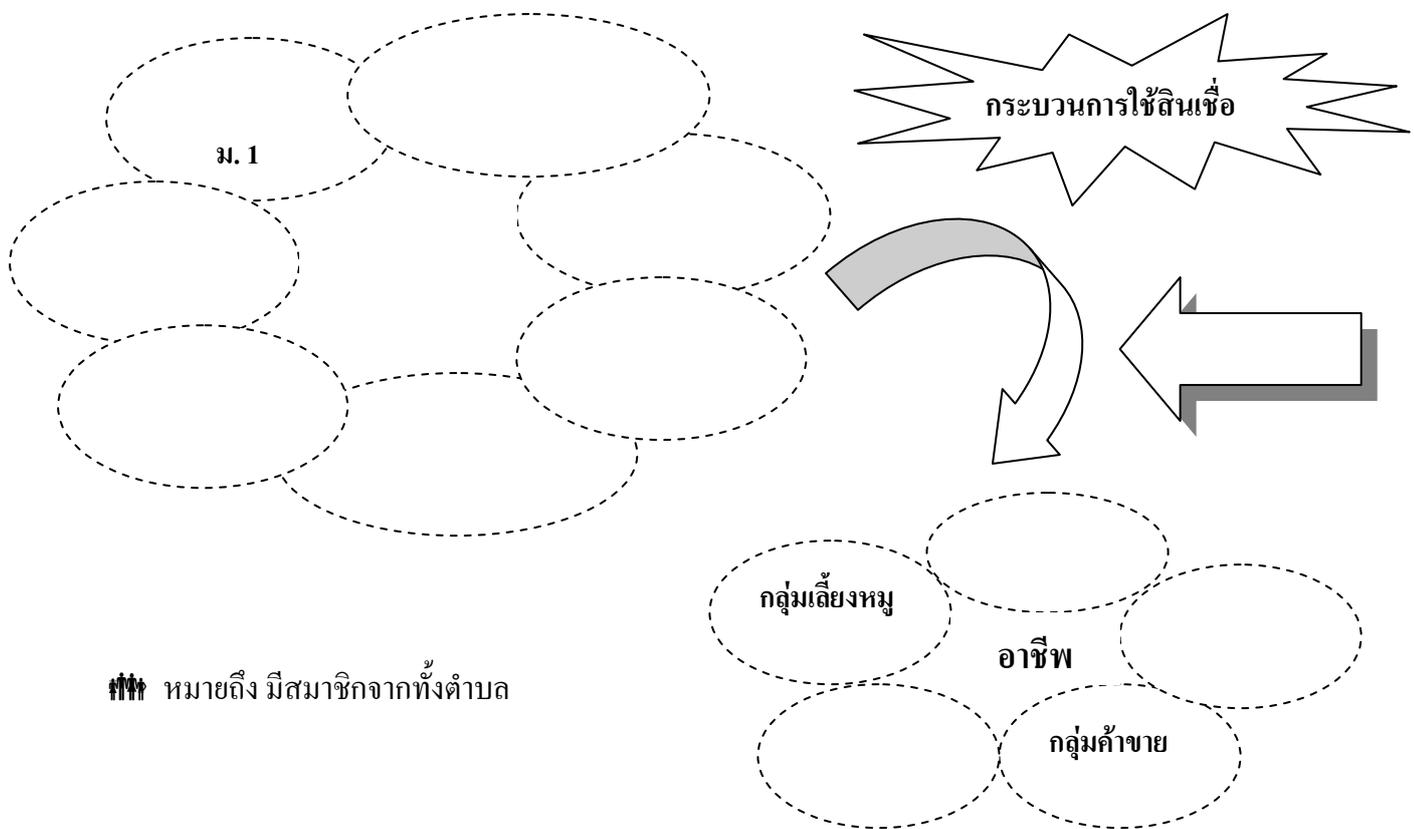
ระบบการบริหารจัดการสินเชื่อ

เครือข่ายออมทรัพย์น้ำเกี๋ยนได้เสนอขอใช้สินเชื่อจํานวนรวม จาก พอช. 10 ล้านบาท โดยผ่านการหนุนเสริมจากมูลนิธิอํกเมืองนําน เช่นเดียวกับที่มูลนิธิฯ ขอใช้สินเชื่อไป 5 ล้านบาท และ กลุ่มอํกนํานอํย 5 ล้านบาท กระบวนการปล่อยกู้สินเชื่อของเครือข่ายออมทรัพย์น้ำเกี๋ยนนั้น จะให้กลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 7 กลุ่มทำการกู้ผ่านเครือข่ายฯ และนำไปปล่อยกู้ รวมทั้งดูแลสมาชิกในกลุ่มของตนเอง สมาชิกที่ขอใช้สินเชื่อ จะเสียดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี โดยแบ่ง 1% ของเงินกู้ให้กลุ่มบริหารจัดการเอง ซึ่งนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน ส่วนอีก 5% นำส่งขึ้นไปยังเครือข่ายฯ โดยจะแบ่งอีกเป็น 0.5% เป็นค่าบริหารจัดการของเครือข่ายฯ , 3.5% ใช้หนี้กับ พอช. และอีก 1% หักเข้าร่วมสวัสดิการร่วมระดับจังหวัด (มูลนิธิอํกเมืองนําน)

การชำระหนี้ค้ิน

เงินสินเชื่อ 10 ล้านบาท มีกำหนดชำระค้ินภายใน 10 ปี ทางเครือข่ายฯ จะชำระหนี้ค้ิน พอช. ทุก 6 เดือน โดยงวดที่ 2 เพิ่งชำระไปเมื่อวันที่ 8-9 พ.ค. 2548 ที่ผ่านมา แต่ละกลุ่มจะมีหน้าั้รับผิชอบเก็บเงิน ให้สมาชิกชำระหนี้ค้ินเป็นรายเดือน หรือรายงวด 6 เดือนครั้ง ส่วนใหญ่สมาชิกที่มีอาชีพค้าขาย ทำงานส่วนตัว จะชำระค้ินเป็นรายเดือน ส่วนสมาชิกที่ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ จะชำระค้ินเป็นรายงวด กลุ่มออมทรัพย์ที่มี

ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สินเชื่อ

*** หมายถึง มีสมาชิกจากทั้งตำบล

ในกระบวนการวิจัยฯหลังการใช้สินเชื่อ ได้มีการจัดแบ่งประเภทกลุ่มอาชีพ เพื่อทำการสำรวจข้อมูลผู้ใช้สินเชื่อทั้งหมด ให้ได้ข้อมูล และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน โดยแบ่งทีมเก็บข้อมูลตามกลุ่มอาชีพต่างๆ

ระดับรายบุคคล

การใช้สินเชื่อ เพื่อปลดหนี้...สร้างอาชีพ และรายได้ให้กับครอบครัว

จากสมาชิก 199 คนที่ขอใช้สินเชื่อ วงเงินประมาณ 15,000 -200,000 บาท ส่วนใหญ่เมื่อได้สินเชื่อครบถ้วนแล้ว จะไม่ขอกู้เงินจากแหล่งทุนอื่นอีก ใช้แหล่งเดียวเท่านั้น แต่ละคนจะนำเงินก้อนที่ได้ไปบริหารจัดการในครอบครัวแตกต่างกันไป “นำเงินไปใช้หลายทาง” บางคนมีสภาพทางการเงินติดลบ เป็นหนี้หลายเจ้า ก็เอาเงินส่วนหนึ่งไปปลดหนี้ก่อนระบบก่อน หนี้ธนาคารบ้าง และแบ่งเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนประกอบอาชีพ ส่วนบางคนที่มีเงินทุนเดิมอยู่แล้ว ก็เอาเงินที่ได้ไปต่อยอด ซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือทำมาหากิน เช่น เครื่องตัดหญ้า , อุปกรณ์เสริมสวย ,รถมือสองรับจ้าง ขายของ เป็น ขยายกิจการงานของตนเองให้มั่นคงขึ้น ส่วนใหญ่แล้ว จะนำเงินไปลงทุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

ในกระบวนการวิจัยควบคู่นี้ ได้มีการสำรวจข้อมูลผู้ใช้สินเชื่อ โดยจัดกลุ่มประเภทอาชีพต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ดังนี้

1. กลุ่มเลี้ยงวัว มีสมาชิกทั้งหมด 84 คน ซึ่งแต่ละคนมีทั้งอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ทำสวน รับราชการ และอาชีพเสริม คือ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป สมาชิกกู้เงินสูงสุด 200,000 บาท และต่ำสุด 20,000 บาท ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีประสบการณ์การเลี้ยงวัวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เงินสินเชื่อที่ได้จึงนำมาซื้อวัวทั้งเลี้ยงแบบขุนไว้ขาย ,เลี้ยงเพื่อฆ่าและเนื้อขายในตลาดชุมชน และเลี้ยงไว้เป็นแม่พันธุ์เอาลูก โดยต้อง “ลงทุนให้เป็น” คุณอำนาจ ถายอด คนวัยหนุ่มผู้มีประสบการณ์เลี้ยงโคขุนเล่าว่า “เวลาซื้อวัวต้องซื้อตัวที่หย่านมแล้ว และมีรูปร่างอ้วน อายุประมาณ 18 เดือน กำลังดี แต่ถ้าวัวมีอายุ 2 ปีขึ้นไป ต้องซื้อตัวที่มีรูปร่างผอม เพราะแสดงว่าเป็นตัวแม่พันธุ์ที่ออกลูกไปแล้ว เมื่อนำมาเลี้ยงขุนต่ออีก 4 เดือน ก็สามารถนำไปขายได้ ถ้าเลี้ยงโคขุน จะเลี้ยงไม่เกินครั้งละ 5 ตัว (4 เดือนต่อ 1 ครั้ง) ปัจจุบันขายได้ตัวละ 10,000 -20,000 บาท ได้กำไรตัวละ 2,000 -3,000 บาท แต่เมื่อก่อนช่วงปี 2530 -2535 เลี้ยงวัวราคาตก ได้ตัวละ 3,000 -4,000 บาท ขาดทุน คนจึงออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมาก” ในชุมชนมีตลาดนัดวัวที่บ้านหนองเต่า โดยพ่อค้ากลุ่มเลี้ยงวัวจะนัดพบกันในวันอาทิตย์ มีการขายและแลกเปลี่ยนวัวกันเป็นประจำ ผู้มารับซื้อจะขนส่งวัวเอง

ลุงเป็ง อุดอ้าย ประธานตำบลก็เป็นคนหนึ่งเลี้ยงวัว เคยเก็บข้อมูลของตนเองพบว่า เวลาเลี้ยงวัวจะเก็บ “จี้วัว” ได้วันละ 6 กิโลกรัม ถ้านำมาตากแดดให้แห้งจะเหลือ 2 กิโลกรัมครึ่ง นำมาทำเป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี ใช้ทำการเกษตรในครัวเรือนเท่านั้น ปัจจุบันที่บ้านมีปุ๋ยคอก 4,000 กว่ากิโลกรัม ไว้เป็นต้นทุนการผลิต

เมื่อมีการสำรวจข้อมูลกลุ่มเลี้ยงวัวแล้ว ชุมชนเห็นว่าตนเองต้องการการหนุนเสริมในเรื่องใดบ้าง อบต.ก็ได้ช่วยประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในเรื่องนั้นๆ เช่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้มาให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่อง การเลี้ยงวัว การดูแลป้องกันโรคอย่างถูกวิธี เป็นต้น ส่วนปัญหาการเลี้ยงวัวนั้น ในช่วงฤดูทำนาจะไม่มีพื้นที่เลี้ยงวัว ประกอบกับพื้นที่ได้ถูกแปลงไปเป็นสวนยางพาราขึ้นมากขึ้น และขาดเมล็ด

2. กลุ่มเลี้ยงหมู มีสมาชิกจำนวน 19 คน มีวงเงินกู้สูงสุด คือ 220,000 บาท และต่ำสุด 30,000 บาท สมาชิกขอชำระเงินคืนเป็นรายเดือน 6 คน และรายงวด 13 คน ชาวบ้านน้ำเกี๋น เลี้ยงหมูกันมานาน ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม โดยเลี้ยงแบบขุนเพื่อขาย เพราะบางคนเลี้ยงแบบครบวงจร คือ การมีพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ และผสมพันธุ์เอง เมื่อได้ลูกแล้วก็เลี้ยงเพื่อขุนขายเป็นรุ่นๆ มีการปฐมพยาบาลหมูป่วยด้วยตนเอง ในการเลี้ยงขุนขาย จะใช้เวลา 4 เดือน น้ำหนักหมูอยู่ระหว่าง 90-115 กิโลกรัมต่อตัว ปัจจุบันมีเชียงใหม่ในชุมชน 4 เชียง ลดการนำเข้าหมูในชุมชนได้มาก และสะอาด ปลอดภัยจากโรคอีกด้วย นอกจากนี้ตลาดในเมืองยังมีอีก 2 เชียงที่ชาวบ้านออกไปขายเอง พ่อค้าแม่ขายฆ่าหมูกันเองในบ้าน ยังไม่มีโรงฆ่าสัตว์ในชุมชน จึงเป็นแผนโครงการที่คิดกันอยู่ อบต.ได้ประสานให้เจ้าหน้าที่อนามัย , อสม. มาช่วยแนะนำ ให้ความรู้เรื่องการดูแล ป้องกัน รักษาความสะอาดอยู่เสมอ

3. กลุ่มเกษตรกร มีสมาชิก 50 คน ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นอาชีพหลัก และเลี้ยงวัวเป็นอาชีพเสริม วงเงินกู้สูงสุดคือ 100,000 บาท และต่ำสุดคือ 20,000 บาท สมาชิกชำระเงินคืนเป็นรายงวด ก่อนหน้านี้ ชาวบ้านปลูกข้าวโพดที่ใช้ทำอาหารสัตว์กันมาก แต่ไม่ได้ผล ราคาข้าวโพดตกต่ำ ใช้สารเคมีกันมาก ต้นทุนการผลิตสูง ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่จึงไม่ทำกันแล้วหันมาปลูกไม้ผล พืชผัก และทำสวนยางพารา กันมากขึ้น อย่างเช่น คุณชยยุทธ ศีคำวงศ์ ประธานธนาคารหมู่บ้าน ม. 1 เป็นเกษตรกรที่หันมาปลูกสวนผักเป็นหลัก โดยจะวางแผนปลูกผักตลอดทั้งปีว่าช่วงไหน จะปลูกอะไรจึงจะดี ส่วนไม้ผลจะปลูกกระถ่อน ถ้าไยจะต้องรอเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต ผักที่ปลูกนั้นขายได้ทุกวัน นำไปขายทั้งตลาดในหมู่บ้าน และขายที่ตลาดน้ำแก่น ซึ่งเป็นตลาดขายส่งผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ แต่ถึงอย่างไรก็ดี โดยรวมแล้วทั้งจังหวัดน่าน ยังปลูกผักไม่พอกิน จะมี อ.ท่าวังผา และอ.ปัว ที่เป็นแหล่งปลูกผักเป็นหลัก เนื่องจากมีสภาพพื้นที่เหมาะสม ส่วนในตำบลน้ำเกี๋นเอง ในการทำแผนชีวิตชุมชนมีการจัดทำบัญชีครัวเรือน 2,700 ครอบครัวยังชุมชนพบว่า ค่าอาหารสดนั้นสูงที่สุด เพราะวิถีชีวิตชาวบ้านตื่นเช้ามาก็ออกไปตลาดกันแล้ว เร่งรีบเรื่องการกินอยู่ ต้องเข้าสวนเข้าไร่ทั้งวัน พอดกเย็นมาก็แวะตลาดอีก

ในช่วงต้นได้กล่าวถึงเรื่องที่ชาวบ้านน้ำเกี๋นหันมาทำสวนยางพารา กันมาก เพราะเคยปลูกข้าวโพดแล้วไม่ได้ผล ประกอบกับเจ้าหน้าที่เกษตร และ อบต. ส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเข้าไปใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ปลูกยางพารา กัน จากเดิมพื้นที่นี้เคยเป็นพื้นที่ปลูกหญ้าให้วัวกิน ทำให้ในชุมชนมีหญ้าเลี้ยงวัวน้อยลง จะปลูกหญ้าแซมในสวนยางนั้นก็ยังไม่ทำไม่ได้ เพราะดินขี้เถ้าอยู่ เป็นปัญหาเรื่องที่ทำกิน ที่ชาวบ้านและ อบต. กำลังหาทางแก้ไขกันอยู่ คุณสนธิ สาขรอกำ อบต. บอกว่า “ในอนาคตตั้งใจว่า จะนำยางพาราที่ได้ ส่งออกไปขายยังตลาดในจีน ดังที่มีโครงการเขตพื้นที่เศรษฐกิจการค้าเสรี FTA ในลุ่มน้ำโขง โดยไม่ต้องขนส่งยางพารามาจากทางภาคใต้ ทางภาคเหนือก็ผลิตได้เช่นกัน” แต่วิถีการผลิตจะแตกต่างกันออกไป อย่างเช่นที่ อ.น่าน้อย ก็มีการปลูกยางพารา แต่ไปกรีดยางกันตอนกลางวัน ในขณะที่ภาคใต้เขาจะกรีดยางกันตอนเช้ามืด เป็นต้น

4. กลุ่มค้าขาย มีสมาชิกจำนวน 56 คน มีวงเงินกู้สูงสุด คือ 150,000 บาท และต่ำสุด 30,000 บาท สมาชิกขอชำระเงินคืนเป็นรายเดือน 37 คน และเป็นรายงวด 19 คน แต่ละคนจะขายสินค้าที่แตกต่างกัน ดังนี้ การขายผักสด ทั้งปลูกเอง หรือรับซื้อมาจากที่ตลาดในชุมชน , การขายอาหารสำเร็จรูป กับข้าว ขนม ทั้งขายปลีกในตลาด และขายส่งให้พ่อค้าแม่ค้าจากตำบลชุมชนที่ใกล้เคียงไปขายต่อ การขายของชำ รวมแล้ว การขายสินค้า 3 จำพวกที่กล่าวไป จะมีรายได้ที่เป็นกำไรเฉลี่ย 3,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังมีคนขายล็อตเตอรี่ทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งมีรายได้ดีโดยเฉลี่ย 7,000 บาทต่อเดือน ส่วนอีกจำพวกหนึ่งคือ การขายวัสดุทางการเกษตร และการรับซื้อผลผลิตแล้วนำไปขายต่อในเมือง จะมีรายได้เฉลี่ย 150,000 บาทต่อฤดูกาล

หลังจากการใช้สินเชื่อ มีร้านค้ามากมายเกิดขึ้นในชุมชน แข่งขันกันขาย ทำให้ผู้ซื้อมีโอกาสเลือกซื้อสินค้าได้มากขึ้น บางร้านเพิ่งเปิดใหม่ ได้ลดราคาสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้า อย่างเช่น ปลากระป๋องราคา 12 บาท ลดเหลือ 9 บาท แต่ถึงอย่างไร ร้านค้าชุมชน หรือ “ศูนย์สาธิตการตลาดก็อยู่ได้” มีสมาชิกมาซื้อสินค้า เพราะได้เงินปันผล และมีสวัสดิการที่ดีกว่า นอกจากนี้บางคนก็ขายของรถเร่ และเข้าไปขายในตลาด

กรณีตัวอย่างของ นางสาวรุ่ง จากเดิมเป็นคนยากจนที่สุดในชุมชน ไม่มีใครกล้าค้าประกันรับรอง แต่พอได้เข้ามาเป็นสมาชิกขอใช้สินเชื่อ ก็นำเงินไปลงทุนซื้อรถกระบะเก่าคันเล็กๆ มาบรรทุกผักที่ตนเองปลูกไว้ไปขายในเมือง ขากลับก็เอาสินค้าจากในเมืองที่ไม่มีในชุมชนมาขายชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง ทุกวันนี้มีรายได้ที่เป็นกำไร 400 บาทต่อวัน สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดไม่ขาด และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

5. อาชีพอื่นๆ มีสมาชิกจำนวน 19 คน มีวงเงินกู้สูงสุดคือ 220,000 บาท และต่ำสุด 15,000 บาท สมาชิกขอชำระเงินคืนเป็นรายเดือน 11 คน และเป็นรายงวด 8 คน สมาชิกผู้ใช้สินเชื่อมีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น อาชีพที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นๆ คือ ช่างเสริมสวย มี 2-3 คน ที่นำเงินไปเปิดร้านของตนเอง ซึ่งอุปกรณ์ต่างๆครบครัน ทันสมัย มีลูกค้าอยู่ตลอดตั้งแต่เช้าจรดเย็น มีรายได้เฉลี่ย 350 บาทต่อวัน ส่วนอีกอาชีพหนึ่งคือ ช่างซ่อม ทั้งซ่อมรถ ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ คนในชุมชนก็ไปใช้บริการ ซึ่งฝีมือก็ใช้ได้ และมีราคาถูกกว่านำไปซ่อมในเมือง ที่เสียค่าเดินทางอีกด้วย

ระดับกลุ่ม/ชุมชน

“การใช้สินเชื่อ บนฐานการออม ... นำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน”

กลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 7 กลุ่ม มีสมาชิกประมาณ 350 คน ในจำนวนนี้มีสมาชิกที่ขอใช้สินเชื่อองค์รวม 199 คน โดยมี 21 คนที่ขอกู้แล้วไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน “บางคนก็จนจริงๆ ไม่มีใครเชื่อถือ ให้เครดิต แต่เขาสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกใช้สินเชื่อได้โดยใช้ใจ ค้ำประกันกันเองให้วงเงินกู้ประมาณ 30,000- 50,000 บาท” เดิมทีสมาชิกอาจจะเคยออมเดือนละ 10-20 บาท แต่เมื่อใช้สินเชื่อแล้ว ต้องออมอย่างต่ำเดือนละ 100 บาท ถือเป็นกฎระเบียบข้อหนึ่ง เพื่อให้เมื่อสมาชิกชำระหนี้ไปแล้ว ก็ยังคงมีเงินเหลือเก็บออมเป็นทุนอยู่ ดอกผลกำไรจากเงินออม เงินปล่อยกู้ของกลุ่มออมทรัพย์ และอีก 1 % จากเงินกู้สินเชื่อองค์รวมที่หักให้กลุ่มบริหารจัดการกันเองนั้น ส่วนหนึ่งได้

อย่างเช่น ธนาคารหมู่บ้าน ม. 1 มีสมาชิก 38 คน แบ่งเป็นสมาชิกที่ขอใช้สินเชื่อ 30 คน เมื่อกู้ยืมกองนี้แล้ว จะไม่กู้ยืมจากแหล่งอื่นอีก และเปิดโอกาสให้เพื่อนสมาชิกอีก 8 คนที่เหลือมีสิทธิกู้ยืมเงินจากกลุ่มได้ก่อน ซึ่งเป็นการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ทางกลุ่มได้จัดสวัสดิการในกรณีที่สมาชิกเจ็บป่วย เข้านอนโรงพยาบาล จะช่วยเหลือค่าเยี่ยมไข้ คนละ 300 บาทต่อปี นอกจากนี้ยังสมทบได้จากกองทุนหมู่บ้าน 400 บาทต่อปี ,กลุ่มแม่บ้าน 200 บาทต่อปี ,กลุ่มเสี้ยว 300 บาทต่อปี และสวัสดิการระดับจังหวัด “มูลนิธิฮักเมืองน่าน” (คนละ 20 บาทต่อปี) จ่ายให้ 400 บาทต่อปี ในกรณีที่สมาชิกของทุกกองทุนที่กล่าวมา “เมื่อเจ็บป่วย นอนโรงพยาบาล ก็จะได้สวัสดิการค่าเยี่ยมไข้หลายเตียงนั่นเอง”

เมื่อกล่าวถึง “กลุ่มเสี้ยว” จึงเป็นที่น่าสนใจว่าคนเหล่านี้คือใคร ทำอะไร ...กลุ่มเสี้ยว คือชาวบ้านตำบลน้ำเกียนที่เกิดขึ้นปี พ.ศ. เดียวกัน เป็นรุ่นเดียวกัน มารวมกลุ่มกัน หรือ “รวมรุ่น” กัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครือญาติ รู้จักกันหมดทุกหมู่บ้าน มาทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เวลาถึงงานบุญ งานประเพณีต่างๆก็จะ “เอาแรงช่วยกัน” แบ่งงานกันว่ารุ่นไหนจะรับผิดชอบทำอะไรบ้าง เมื่อเพื่อนรุ่นเดียวกันเกิดปัญหาเดือนร้อน ก็ช่วยเหลือกัน อย่างเช่นกรณีเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลก็จะระดมเงินช่วยเหลือ เป็นต้น

จากกลุ่มเสี้ยวรุ่นต่างๆนี้ ทำให้ก่อเกิด “กลุ่มรักษาน้ำเกียน” ขึ้น เป็นการรวมตัวของสมาชิกรุ่นที่เกิดปี 2518-2520 มาทำกิจกรรมออมทรัพย์และจัดสวัสดิการร่วมกัน “ไม่ว่าจะอยู่หมู่บ้านไหนก็เป็นสมาชิกกลุ่มได้ หากเป็นคนรุ่นเดียวกัน” กรณีเช่นนี้ ทำให้เกิดคำถามว่า ถ้าเป็นสมาชิกหลายกลุ่มออมทรัพย์ จะมิตินธิใช้สินเชื่อจ้รวมได้หลายแห่งหรือไม่ ...คำตอบ คือ สมาชิกทุกคนมีสิทธิใช้สินเชื่อจ้รวมจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นสมาชิกฝากออมเงินได้หลายกองทุนไม่จำกัด และรับสวัสดิการจากหลายแห่งได้เช่นกัน ซึ่งต้องเป็นไปตามระเบียบของกลุ่มออมทรัพย์นั้นๆ คณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม จะมีการตรวจสอบข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งโดยปกติแล้วชาวบ้านจะรู้จักกันทุกหมู่บ้าน และทั่วทั้งตำบล

เมื่อแต่ละกลุ่มได้จัดสวัสดิการชุมชนขึ้นมา เห็นว่าตนเองสามารถทำได้จริง จึงเกิดแนวคิดจะทำ “กองทุนสวัสดิการระดับตำบล” ขึ้นมา จากฐานต่างๆที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน ลุงเป็ง อุดอ้าย ประธานตำบลกล่าวว่า “อยากให้ทั้งตำบลได้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และทำร่วมกันให้เกิดความเข้มแข็งก่อน” ดังนั้น ดอกผลกำไร 1 % ของเงินกู้สินเชื่อจ้รวม ที่เคยจะมีแผนจะนำไปสมทบกับ “กองทุนสวัสดิการระดับจังหวัด” (มูลนิธิฮักเมืองน่าน)เป็นจำนวนเงิน 25,000 บาทนั้น ชุมชนเห็นว่า ส่วนกลางยังบริหารจัดการได้น้อย การจัดสวัสดิการยังไม่กว้างและทั่วถึง ตำบลจึงต้องการบริหารจัดการด้วยตนเองในเรื่อง การจัดสวัสดิการชุมชน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้ครอบคลุมทุกคนในชุมชน ที่ไม่ใช่เพียงสมาชิกเท่านั้น รวมถึงคนด้อยโอกาส คนตกทุกข์ได้ยากด้วย “เพราะบาง

จากกระบวนการการใช้สินเชื่อกู้ยืมของชาวบ้านน้ำเกียน ที่มีประสบการณ์ทำแผนชุมชน นำมาปรับใช้ควบคู่การทำงาน ทำให้เกิดการลดหนี้ และสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมา มีอาชีพที่มั่นคง สร้างทุนของชีวิตด้วยการออม ในอีกด้านหนึ่งจึงเป็นการพัฒนาองค์กรการเงินให้เข้มแข็งและเติบโตขึ้น อันนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนกิด แก่ เจ็บ ตาย เพื่อความมั่นคงของชีวิต ขบวนการงานพัฒนาของบ้านน้ำเกียน จึงขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่อง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างครบวงจรในวิถีชีวิตชุมชน สามารถเชื่อมประสานภาคีท้องถิ่นได้ดี แผนของชุมชนทุกเรื่อง ก็คือ แผนงานของ อบต. ที่ต้องการจะสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนานั้นเอง นอกเหนือจากเรื่องที่ชุมชนทำไม่ได้ อบต. ก็จะช่วยประสานดำเนินการให้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์จังหวัด ผู้ว่าCEOs ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆอย่างต่อเนื่องทั้งในลักษณะของการสนับสนุน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน “ตำบลน้ำเกียน” จึงเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ดีเสมอมา